

C.1. POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU BADAWCZEGO

Czy polski *smutek* to to samo co angielski *sadness* (Ang. *smutek*)? Czy uniwersalny stan emocjonalny ukryty pod tymi dwoma słowami jest tak samo intensywnie negatywny i trudny do opanowania w obu językach? Instynktownie zrozumiałym jest, że słowo *pięść* odnosi się do zjawiska bardziej konkretnego niż słowo *złość*. Łatwiej niż abstrakcyjną *złość* wyobrazić sobie konkretną *pięść* i kontekst w jakim się ją zaciska. Ale czy na przykład *wstręt* może być bardziej konkretny i łatwiejszy do przywołania w wyobraźni, niż *radość*? W języku angielskim używając czasownikowej formy rzeczownika *irritation* (Ang. *irytacja*), czyli *irritate* (Ang. *irytować*) jednym słowem wskazujemy, że jest to emocja zadawana drugiej osobie. Ale w wypadku czasownikowej formy *enjoy* (ang. *odczuwać przyjemność*), wskazujemy, że jest to emocja odczuwana. Sprawczość czasownika jest zatem wpisana w strukturę wyrazu. W języku polskim, by wskazać na „odczuwanie” w przeciwieństwie do „zadawania” wystarczy do czasownika dodać zaimek zwrotny *się*. Ale czy bez jego dodania polskie czasowniki określające stany emocjonalne mogą też być różnie odbierane w wymiarze sprawczości? Jakie skojarzenia nasuwają się nam gdy słyszymy słowa określające emocje jak: *obrzydliwy, zaskoczenie, ucieszyć*? Czy ma znaczenie fakt, że każde z nich należy do innej części mowy?

Analiza słów którymi na co dzień określamy stany emocjonalne może wiele nam powiedzieć o stanach psychofizjologicznych które się pod nimi kryją. Obecnie wzrasta zainteresowanie badaniami tego typu, szczególnie w kontekście dwujęzyczności. Jednak postęp w badaniach następuje mozolnie z powodu braku odpowiednich narzędzi badawczych. Dotychczasowe badania były prowadzone w oparciu o tworzone *ad hoc* listy słów, które według arbitralnych kryteriów badaczy odnosiły się do stanów emocjonalnych. Takie podejście owocowało włączaniem do kategorii określeń stanów emocjonalnych słów oznaczających stany fizjologiczne (np. *zalkany*) lub kognitywne (np. *znudzony*), cechy charakteru (np. *żądny przygód*) bądź schematy zachowania (np. *brutalny*). Częściowo taki stan rzeczy wynika z braku uzgodnionej definicji „emocji” w psychologii, a częściowo z praktyki arbitralnej selekcji terminów ze źródeł słownikowych, istniejącej literatury, bądź korpusów afektywnych gdzie gromadzi się słownictwo nacechowane emocjonalnie. Jedynym stałym elementem tworzonych dotąd list jest sumienne uwzględnianie w nich emocji podstawowych: *złości, wstrętu, strachu, smutku, zaskoczenia, i radości*. Aby usprawnić i usystematyzować badania nad emocjami za pośrednictwem ich nazewnictwa potrzebna jest baza danych katalogująca terminy emocji. Baza taka powinna powstać w oparciu o uznaną teorię emocji, taką jak teoria uniwersalnych emocji podstawowych i być wzorowana na korpusach afektywnych dla maksymalnej funkcjonalności. Celem niniejszego projektu jest stworzenie takiej bazy dla języka polskiego i angielskiego. W toku realizacji projektu odpowiemy również na zadane powyżej pytania.

W pierwszej fazie badań zebrane zostaną słowa określające emocje podstawowe w języku polskim i angielskim oraz ich synonimy w formie rzeczowników, czasowników i przymiotników. Ze źródeł słownikowych pozyskane zostaną definicje każdego ze słów, ich pochodzenie i etymologia, oraz zapisy fonetyczne wymowy. Te dane stworzą warstwę leksykograficzną bazy. W następnej kolejności z istniejących korpusów frekwencyjnych zostaną pozyskane dane długości oraz frekwencji użytkowania każdego ze słów. Te dane z kolei stworzą warstwę korpusową bazy. Wreszcie, w toku pięciu eksperymentów przeprowadzonych na rodzimych populacjach, zebrane zostaną dane psychometryczne, które stworzą warstwę empiryczną bazy.

W eksperymencie pierwszym uczestnicy będą oceniali słowa określające emocje podstawowe na trzech skalach. Skale te będą określały: jak pozytywne bądź negatywne stany emocjonalne opisuje dane słowo (skala znaku), jak intensywne są to stany (skala intensywności) oraz w jakim stopniu są w stanie nad takimi stanami zapanować (skala treści). W eksperymencie drugim uczestnicy będą oceniali słowa określające emocje podstawowe na jednej z trzech losowo przypisanych skali. Skale te będą określały: czy dany stan emocjonalny jest bardziej konkretny czy abstrakcyjny (skala konkretności), czy łatwo wyobrazić sobie taki stan (skala wyobraźności), oraz czy łatwo przywołać w pamięci kontekst w którym taki stan się odczuwa (skala dostępności kontekstu). W eksperymencie trzecim uczestnicy będą oceniali tylko czasowniki określające emocje podstawowe pod względem sprawczości (klasyfikacja sprawczości). W eksperymencie czwartym uczestnicy będą podawali pierwsze skojarzenia nasuwające się im przy słowach określających emocje podstawowe (wolne skojarzenia). W eksperymencie piątym uczestnicy będą sortowali słowa określające emocje według logicznego dla siebie porządku (kategoryzacja).

Kompletne dane leksykograficzne, korpusowe i psychometryczne będą przypisane w formie adnotacji do każdego z terminów emocji włączonych do bazy. Do bazy dołączony zostanie raport techniczny z opisem statystycznym zebranych danych, oraz instrukcją obsługi bazy na użytek społeczności akademickiej. Dodatkowo do bazy dołączony zostanie polsko-angielski słownik terminologii emocji podstawowych. Całość bazy będzie udostępniana nieodpłatnie społeczności akademickiej z przeznaczeniem do badań podstawowych w tematyce emocji podstawowych i dwujęzyczności.